

D'entrada

Paquita Sanvicén-Torné

Les dones i els treballadors, tots dos oprimits

Titulem aquest escrit parafrasejant la cita que Simone de Beauvoir fa del llibre *La mujer y el socialismo* (1879) d'August Bebel. Literalment diu: "La mujer y el trabajador tienen en común que ambos son oprimidos" (Beauvoir, 1949:52). L'assenyalem perquè l'opressió de la dona i l'anàlisi del perquè són —entre altres igual de suggerents— dos de les idees potents que transversalitzen de principi a fi *El segundo sexo*. Publicat al 1949, originalment el llibre està format per dos volums. El primer titulat *Els fets i els mites* i el segon *L'experiència viscuda*. En aquest cas farem referència específica al primer, un apassionant i intens recorregut de més de quatre-centes pàgines dividit alhora en dos grans parts. La primera conté quatre capítols i vuit apartats ("La biologia". "El punt de vista psicoanalític". "El materialisme històric". "La història". "Els mites". "La formació". "La jove". "La iniciació sexual"). La segona, tres i nou respectivament ("La dona casada". "La mare". "La vida en societat". "Prostitució i hetaires". "De la maduresa a la vellesa". "Situació i caràcter de la dona". "La narcisista". "L' enamorada". "La mística"). Finalment, Beauvoir tanca l'obra amb un capítol prou significatiu: "Cap a l'alliberament de la dona. La dona independent".

Des del títol mateix deixa clar que parla del segon sexe perquè històricament i socialment n'hi ha un altre que és el primer: el masculí, els homes. I ho demostra amb fets, cites i una àmplia proliferació de referències. Beauvoir es pregunta repetidament ¿On són les dones?, ¿què és una dona? Més encara: ¿per què una dona ha de justificar-se constantment? "A un home no se le ocurriría la idea de escribir un libro sobre la singular situación que ocupan los hombres en la Humanidad. Si quiero definirme estoy obligada antes que nada a declarar 'Soy una mujer' (...) Un hombre no comienza jamás por presentarse como individuo de un determinado sexo: que el sea hombre es algo que se da por supuesto". (op cit: 3) "La mujer siempre ha sido, si no la esclava del hombre, al menos su vasalla; los dos sexos jamás han compartido el mundo en pie de igualdad; y todavía hoy, aunque su situación está evolucionando, la mujer tropieza con graves desventajas. (...) Económicamente, hombres y mujeres casi constituyen dos castas distintas; en igualdad de condiciones, los primeros disfrutaban situaciones más ventajosas, salarios más elevados, tienen más oportunidades de éxito que sus competidoras de fecha reciente; en la industria, la política, etc.,

ocupan un número mucho mayor de puestos, y son ellos quienes ocupan los más importantes. Además de los poderes concretos que poseen, están revestidos de un prestigio cuya tradición mantiene toda la educación del niño: el presente envuelve al pasado y en el pasado toda la Historia la han hecho los varones. En el momento en que las mujeres empiezan a participar en la elaboración del mundo, ese mundo es todavía un mundo que pertenece a los hombres: ellos no lo dudan, ellas lo dudan apenas". (op cit.: 6-7).

Com és sabut, amb el temps, obra i autora han esdevingut icones per al feminisme. Ho són encara en l'actualitat. La lectura atenta del llibre demostra clarament perquè és així. Tot i el temps passat, hauria de for-

mar part de la llista de lectures imprescindibles que s'han de llegir en ple segle XXI. Les raons són múltiples: és una obra magnífica, de consulta obligada per a la reflexió atenta i reposada, que fuig del sensacionalisme i es basa en testimonis de múltiples i diverses dones, evidències, cites i referències de la filosofia, la història, la psicologia, la mitologia, la sociologia, la religió... Està profusament documentada i alhora té el mèrit d'estar escrita de manera àgil i directa. Però sobretot s'ha de llegir perquè és un profund i detallat estudi sobre les dones de diferents societats, èpoques i etapes vitals —des de la joventut a la vellesa— des de diverses perspectives i dimensions: històrica, biològica, íntima i íntimista, psicològica, sexual, sentimental... A partir d'aquestes perspectives,

analitza la construcció i visió social al llarg de tots els temps fins als anys quaranta; també incidint en la societat francesa que és la perspectiva des d'on escriu Beauvoir.

Beauvoir clou l'obra amb cites de l'obra filosòfica de Marx, autor que entre altres l'acompanya al llarg del llibre. "La relació immediata, natural i necesaria del hombre con el hombre es la relación del hombre con la mujer. Del carácter de esta relación se deduce hasta que punto el hombre se ha comprendido a si mismo como ser genérico, como hombre; la relación del hombre con la mujer es la relación mas natural del ser humano con el ser humano". (op. cit.:417) L'autora, per cloure definitivament, rebla el clau: "Imposible sería expresarlo mejor". (op.cit.:417). Hi estem d'acord.

/ Beauvoir, S. (2001). *La ceremonia del adiós y Conversaciones con Jean-Paul Sartre (agosto-septiembre de 1974)*. Madrid: Edhasa

/ Beauvoir, S. (1995). *Les belles images*. Barcelona: Proa edicions

/ Beauvoir, S. (1987a). *La fuerza de las cosas*. Madrid: Edhasa

/ Beauvoir, S. (1987b). *Memorias de una joven formal*. Madrid: Edhasa

/ Beauvoir, S. (1984). *La plenitud de la vida*. Madrid: Edhasa

/ Beauvoir, S. (1983). *El pensamiento político de la derecha*. Madrid: Leviatan

/ Beauvoir, S. (1981). *La mujer rota*. Madrid: Hermes

referències bàsiques

/ Beauvoir, S. (1970). *La vieillesse*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1968). *Per una moral de l'ambigüitat*. Barcelona: Edicions 62

/ Beauvoir, S.; Sartre, J.P.; Abendroth, W. (1968). *Judici a Estocolm*. Barcelona: Edició de Materials

/ Beauvoir, S. (1967). *La femme rompue*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1966). *Les belles images*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1964). *Une mort très douce*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1963). *La force des choses*. Paris: Gallimard

ses. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1960). *La force de l'âge*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1958). *Mémoires d'une jeune fille rangée*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1949). *Le deuxième sexe*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1947). *Pour une morale de l'ambiguïté*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1945). *Les sang des autres*. Paris: Gallimard

/ Beauvoir, S. (1943). *L'invitée*. Paris: Gallimard

Amb el suport de la Unitat de Biblioteca i Documentació de la UdL

Grup de Reflexió Sobre Sociologia Contemporània

Aquestes pàgines estan elaborades per l'equip de professors i estudiants de la Universitat de Lleida

adscrit al GESEC, Grup consolidat d'Estudis sobre Societat, Salut, Educació i Cultura.

Feu-nos arribar qualsevol suggeriment, comentari o proposta de llibre a: gercs.udl@gmail.com

El segon sexe

MARINA SUBIRATS

CATEDRÀTICA EMÈRITA DE SOCIOLOGIA DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Als anys quaranta Sartre era el gran intel·lectual francès i Simone de Beauvoir la seva parella, en una fórmula sense casament que en aquell moment resultava escandalosa. Ella també era filòsofa i novel·lista, però qui era famós i universalment respectat era ell. Vuitanta anys més tard, gairebé ningú, fora dels àmbits acadèmics, recorda l'obra de Sartre; i en canvi, seguim parlant de la Beauvoir i les seves idees tenen avui probablement més vigència que mai. I això, gràcies a un dels seus llibres, *El segon sexe*, que va publicar l'any 1949 i que li va costar unes crítiques brutals, però que en canvi conté un punt de vista que ens segueix interessant i que ha inspirat moltíssims anàlisis posteriorment.

Un punt de vista que instaura una manera diferent de considerar les dones. Què diu Simone de Beauvoir? Hi ha una frase d'ella que i que s'ha fet cèlebre: "No naixem dones, esdevenim dones". Què vol dir? Enfront de tota la visió anterior, que naturalitzava la manera de ser de les dones, pensant que eren diferents als homes perquè per naturalesa tenim un altra manera de comportar-nos –que en general els homes han considerat com inferior, en valor, a la manera de comportar-se ells– Beauvoir afirma que el ser dona no es deriva de la naturalesa, sinó de la cultura. Que hi ha uns estereotips culturals que marquen, en cada societat, com han de ser les dones, i que la transmissió d'aquests

estereotips a les criatures és el que fa que esdevinguem dones tal com se'ns coneix. Va ser un gran escàndol. Perquè hi ha una qüestió que se'n deriva. Si el ser dona que coneixem prové sobretot de la cultura, pot canviar. I la inferioritat de les dones no apareix com un fet necessari, sinó com una construcció social. I aquí va començar l'etapa moderna del feminisme.

A anys més tard la Beauvoir va reconèixer que s'havia oblidat de completar aquella frase, i que havia d'haver dit: "Tampoc els homes no neixen com a tals, sinó que esdevenen homes". Avui fem la distinció entre sexe i gènere i sabem que ambdós gèneres són construccions socials. És més, el debat sobre els gèneres és un dels més apassionats de la nostra època. Per això seguim agraït a l'autora de *El segon sexe* la seva genial intuïció, el seu llibre on analitza minuciosament que ha passat al llarg de la història per demostrar la seva afirmació, i, sobretot, la seva valentia en trencar un tabú, un secret ben guardat per les religions i pel patriarcat, un secret que impedia la possibilitat de qualsevol canvi.

Llegir *El segon sexe* hauria de ser gairebé obligatori als instituts, perquè és un dels texts clau de la humanitat, un llibre que va contribuir poderosament a obrir els camins de la llibertat, i que encara hi pot contribuir mostrant a les noves generacions que hi ha moltes coses que podem canviar per lliurar-nos del patriarcat.

Ester Catalán Sayol

Perquè som dones

Saber al 2018 que *El segundo sexo* va ser escrit al 1949 sobta de veritat. Si no hi penses, et fa l'efecte que estàs llegint una obra que en bona part sembla acabada d'escriure recentment. És, des del meu punt de vista de jove que viu plenament la seua condició de dona al segle XXI, un dels valor més interessants del llibre. Més de 700 pàgines que tenen, a més, l'atractiu de permetre tant una lectura ràpida com de demanar-ne una de molt, molt lenta. D'una banda perquè el relat és, com s'ha dit, actual i ens és familiar i escrit amb una prosa àgil i que s'entén perfectament; de l'altra perquè el relat ens convida a parar-nos a reflexionar en gairebé cada ratlla. De manera detallada, descriu com la societat i la cultura modelen la dona, tot fent un recorregut per les seves etapes vitals fins a la vellesa.

Aprofundint en la dona del seu temps, Simone de Beauvoir interpel·la directament a la de totes les èpoques, i també a l'actual. Al llarg del text, l'autora es pregunta què ha suposat per ella ser dona. Les respostes les troba a partir d'analitzar la seua experiència personal combinant-la amb l'anàlisi crítica i aprofundida de diferents perspectives, com per exemple la cultural, mitològica, ontològica, històrica, científica, ètica, filosòfica, sociològica...

Com és sabut, *El segundo sexo* ben aviat va ser el que ara en diríem un best seller, no exempt de crítiques ni polèmiques. Per la seua qualitat i profunditat, encara no superades, ha esdevingut un llibre clàssic del feminisme. Tot i que la societat ha canviat molt des del 49, la relació home/dona continua desequilibrada. Les dones, sovint, ens continuem preguntant, què és ser dona realment? Per què els homes no s'han de preguntar mai què és ser home?

En aquest sentit, és interessant observar que ara com aleshores, el feminisme continua sent cosa de dones, i els homes en resten al marge; com a molt s'ho miren des de la vora o de lluny. Per això, estic convençuda que convindria que aquest llibre els llegissin els homes. Els joves sobretot. Els convido a fer-ho. Al 2018 ja tocaria. Seria una prova important que s'hauria arribat a aquella normalitat en la relació entre ser humans a la qual Beauvoir va dedicar la seua vida, obra i pensament.

Punts de vista

Pensaments radicals

La seva lectura és una reivindicació de la dona, sí, com a subjecte sobirà i d'emancipació en un assaig que dialoga constantment amb autors contemporanis i els seus precursors, amb el coratge d'emprar els seus propis sistemes teòrics i portant a la llum afirmacions –que a ulls del segle XXI seran llegides com masclistes i paternalistes– que perpetuaren, en la seva època, la creença de *la debilitat* i de *les obligacions* del sexe femení: la *feminitat fal·laç*.

Ens trobem davant una rara avis de l'època: pel seu revolucionari impacte, per la seva argumentació reveladora i per la seva nitidesa intel·lectual.

Una lectura de dos volums de la que voldria destacar –si se'ns obliga a la selecció– alguns dels aspectes que poden resultar més interessants per als lectors/es actuals: Com és superada la teoria psicoanalítica fonamentada en la sexualitat, en els òrgans genitals, que perpetua els mites de *la virilitat* o *lo masculí* i *la feminitat* o *lo femení*; les pautes d'un alliberament individual mitjançant la independència econòmica de la dona –amb la mateixa contundència que ens porta a la memòria *La cambra pròpia* de Virginia Woolf– i l'emancipació col·lectiva d'igualtat entre i per a ambdós sexes.

Durant el segon volum ens fa veure com la dona *es fa* (i no naix) en una societat que determina culturalment (i no la condició biològica) *què és ser dona*. Parla de la infància, de com d'aquesta s'arriba a una adolescència on els canvis físics es tornen evidència del mites inculcats en la infantesa; de l'arribada de la vida adulta i la vellesa amb una sèrie de dilemes morals que enfronta l'autora amb valentia. Parla de l'opressió (que impedeix a les dones la seva realització, *la transcendència*), de la necessitat de l'avortament legal (en una època en que no ho era al seu país), dels anticonceptius, fa una fèrria crítica a la institució del matrimoni i de l'obligatorietat cultural de la maternitat.

La seva lectura ens clarifica el camí de la igualtat (a vegades difosa entre les estridències postmodernes) i justament per això no ha de deixar de ser crítica. Per exemple, la visió de l'homosexualitat com a *elecció* o *venjança* és ja de ben lluny superada justament per avançar en allò que es gestà al segle passat: l'assoliment de la convivència des de la igualtat. Un pensament molt radical.

Isabel Labrador Nieto

